

Kansallinen Kokoomus rp.
Puoluevaltuusto 28.9.1998

Tavoiteohjelma 1999 - 2003

Tavoiteohjelma kirjaa Kansallinen Kokoomus rp:n poliittiset tavoitteet vuosiksi 1999 - 2003. Se perustuu puolueen vuonna 1993 hyväksytylle periaateohjelmalle. Toinen tavoiteohjelman päämääriin vaikuttava asiakirja on tulevaisuusohjelma vuodelta 1997, johon on kirjattu pidemmän aikavälin kehityskulut.

Tavoiteohjelma jakaantuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan politiikan periaatekysymyksiä. Toisessa osassa käsitellään politiikan osa-alueiden tavoitteita lähtien sivistyksestä, henkisestä kasvusta ja osaamisesta edeten työn ja hyvinvoinnin kautta talouteen sekä kansainvälistyvään maailmaan.

I Ihmisten luottamukseen

Vastuulliseen vapauteen

Politiikka on niin tärkeä yhteiskunnallinen asia, että se kuuluu meille kaikille. Osallistumismahdollisuuksien jatkuva parantaminen korostaa ihmisen arvoa yhteiskunnan kehityksen ohjaajana. Ihminen voi valita oman osallistumisensa muodon ja määrän. Ihmisten kannustaminen aktiivisuuteen on politiikan tekemisen perusta. Jokaisen on itse mahdollisuuksiensa mukaan kannettava vastuu omasta itsestään, hyvinvoinnistaan sekä myös tukea tarvitsevien toimeentulemisesta. Nykyaikana ihmisten oma-aloitteisuus korostuu. Itsekkyys ei ole vastuun kantamista, vaan ihmisyyteen kuuluu vastuu omista teoista, toisista ihmisistä välittäminen ja luonnosta huolehtiminen.

Vaikuttaminen yhteiskunnassa edellyttää toimijalta henkilökohtaista panosta. Jokaisen on tehtävä aktiivisesti työtä tavoitteidensa eteen, jotta ne voitaisiin saavuttaa. Mikäli ihminen on passiivinen, jokin muu taho, kuten esimerkiksi markkinavoimat, ohjaa keskustelua ja tekee päätökset. Vastuun ulkopuolelle ei kukaan passiivisuudella pääse.

Vapauden mahdollisuudet

Mahdollisuus toteuttaa itseään on ihmisen keskeisiä tavoitteita. Tämän tukemiseen politiikka myös tähtää. Saadessaan mahdollisuuden aktiivinen ihminen käyttää voimavarojaan ahkerasti ja yritteliäästi.

Siinä missä vastuuta itsestään, muista ihmisistä ja elinympäristöstään halutaan korostaa, on ihmiselle turvattava myös hänen vapautensa toimia yhteisössä. Yhteiskunta ei saa rajoittaa ihmisen toiminnan vapauksia, paitsi jos kyseessä on toisen ihmisen vapauksien ja oikeuksien loukkaaminen tai luonnon tuhoaminen. Vastuun kantamiseen kannustaminen ja osallisuuden tukeminen edellyttävät ihmisen toiminnan vapauden tukemista.

Vastuullinen vapaus korostaa myös ylisukupolvista vastuuta eli sitä, että nyt päätöksiä tekevällä sukupolvella on vastuu myös tulevien sukupolvien mahdollisuuksista. Nyt tehtävät päätökset on rakennettava jatkuvuudelle. Tuleville sukupolville on jätettävä mahdollisuus päättää omista asioistaan ja heille on annettava siihen myös mahdollisimman hyvät eväät.

Kannustavaan yritteliäisyyteen

Yhteiskunnan on kannustettava ihmisiä yritteliäisyyteen. Se on kokonainen elämän asenne, jossa itse kukin toimii aktiivisesti ja oma-aloitteisesti omaksi ja koko yhteisön hyväksi.

Yritteliäisyys on vapauden ja sen aktiiviseen käyttämiseen kiinteästi liittyvä elementti, joka taloudellisen toiminnan alueella tarkoittaa usein yrittäjyyttä. Yritteliäisyys ja yrittäjyys ovat suomalaisen yhteiskunnan keskeisiä peruspilareita. Yritteliäisyyteen kuuluu omatoimisuus, mutta myös vahva vastuu omien toimien seurauksista.

Politiikassa kannustavien elementtien toteuttaminen on osa kaikkea päätöksentekoa. Sosiaalipolitiikassa se tarkoittaa sitä, että on luotava järjestelmä, jossa työnteko on aina kannattavaa. Työn saamiseen voidaan kannustaa myös koulutuksen keinoin ja sellaisella politiikalla, joka tukee työpaikkojen syntymistä. Ympäristöpolitiikassa kannustaminen tarkoittaa sitä, että ympäristön suojeleminen on kannattavampaa kuin ympäristön pilaaminen. Talouspolitiikassa kannustaminen tarkoittaa yritys-elämän edellytysten turvaamista. Veropolitiikassa on kannustettava työntekoon tuloverotuksen alentamisella.

Mahdollisuuksien tasa-arvoon

Lähtökohtana on oltava se, että jokaisella on mahdollisuus omalla yrittämisellä, osaamisella ja ahkeruudella pystyä menestymään omassa elämässään, riippumatta siitä millaiseen sosiaaliseen ympäristöön hän on syntynyt.

Mahdollisuuksien tasa-arvoa on myös se, etteivät ihmisen menestymisen mahdollisuudet tai omien tavoitteiden toteuttaminen riipu sukupuolesta, sukupolvesta, rodusta tai uskonnollisesta, eettisestä, sukupuolisesta suuntautumisesta, vammaisuudesta tai

poliittisesta vakaumuksesta. Oikeudenmukaisuus yhteiskunnassa näkyy usein siinä, että erilaisista lähtökohdistaan huolimatta ihmisillä on samat perusmahdollisuudet oman elämänsä toteuttamiseen.

Turvallisuus on hyvinvoinnin elementeistä tärkein ja siinä perhe ja koti ovat ensiarvoisessa asemassa. Turvallisuutta ja hyvinvoinnin mahdollisuuksia korostaa myös se kasvatusvastuu, joka perheillä lapsistaan on. Henkilökohtainen turvallisuus on taattava jokaiselle myös yhteiskunnallisin toimenpitein, vaikka jokaisella on myös henkilökohtainen vastuu omasta elämästä.

Politiikassa mahdollisuuksien tasa-arvo näkyy usein koulutuksessa ja jokaisen perusturvassa. Yhteiskunnan tehtävänä on taata kaikille mahdollisuus saada peruskoulutus ja sivistys, jolla selviää yhteisössä ja työelämässä sekä elämä on mahdollista kokea monipuolisena. Kaikille taattavalla perusturvalla yhteiskunta takaa sen, ettei kukaan jää vaille perustoimeentuloa tai -palveluita.

Suvaitsevaan ja moniarvoiseen kanssakäymiseen

Suvaitsevaisuus ja moniarvoisuus ovat ihmisten kanssakäymisen peruselementtejä. Ilman toisen ihmisen hyväksymistä ja arvostamista on mahdoton kuvitella yhteiskuntaa, joka olisi vapaa pelosta. Tieto erilaisista kulttuureista lisää suvaitsevaisuutta. Suvaitsevaisuuden lisääminen yhteiskunnassa on erityisen tärkeä tavoite.

Suvaitsevaisuus liittyy kiinteästi ihmisoikeuksiin, joiden loukkauksia ei hyväksytä. Erilaiset ja erilaisista lähtökohdista tulevat ihmiset ovat ihmisinä yhtä arvokkaita.

Moniarvoisuus tarkoittaa erilaisten mielipiteiden, maailmankatsomusten ja arvostusten sallimista. Moniarvoisuudessa on kyse siitä, että erilaiset poliittiset, rodulliset, uskonnolliset ja eettiset mielipiteet ovat sallittavia, eikä ketään saa niiden takia tuomita, syrjiä tai suosia. Moniarvoisuus ei kuitenkaan tarkoita kaiken hyväksymistä.

Arvojen merkitys korostuu

Monimutkaistuvassa ja epävarmuutta usein huokuvassa maailmassa tarvitaan jotakin pysyvää, vakaata ja turvallista. Varsinkin tietoyhteiskunnan tiedon tulvan keskellä ristiriitaisten viestien ympäröimänä ihminen tarvitsee tuekseen arvopohjaa, jolla asiat voidaan asettaa omaan tärkeysjärjestykseensä.

Arvoja punnittaessa pohditaan oikeaa ja väärää, hyvää ja huonoa. Yhteiskunnan sisällä on pyrittävä siihen, että asioihin suhtaudutaan jatkuvasti kriittisesti ja erilaisia aatteita, arvoja ja toimintamalleja osataan arvioida myös eettisesti.

Ennustettavuus luo luottamusta

Maailman monimutkaistuessa ja päätöksiin vaikuttavien asioiden määrän lisääntyessä myös politiikan reagointiaika on lyhentynyt, vaikka samalla laadukkaaseen päätöksentekoon tarvittava aika on pidentynyt. Suuret kysymykset ratkaistaan pitkäjänteisellä työllä. Myös poliittisen järjestelmän tosiasialliset päätöksentekomahdollisuudet ovat kaventuneet esimerkiksi siten, ettei devalvaatio ole enää talouspoliittinen mahdollisuus.

Päätöksiä tehtäessä on pystyttävä ennakoimaan niiden vaikutuksia eri näkökulmista. Samalla politiikassa pyritään sellaiseen päätöksentekoon, jossa päätökset ovat tiedossa riittävän pitkälle ajalle. Esimerkiksi monet taloudelliseen toimintaan liittyvät ratkaisut on tehtävä riittävän pitkälle tulevaisuuteen pyrkiessä, jotta yksityiset ihmiset, perheet ja yritykset pystyisivät ennakoimaan päätösten vaikutukset omaan elämään riittävän selkeästi.

Politiikan pitää olla määrätietoista ja periaatteista lähtevää. Poliitikka ei voi olla pelkästään reagoimista, vaan sen pitää olla tahtomista. On olemassa tilanteita, joissa pitää toimia nopeasti ja tehdä päätöksiä, joiden vaikutukset eivät ole kaikkia tyydyttäviä. Tällaiset tilanteet on helpoimmin kohdattavissa vahvalla arvopohjalla, joka on kaiken poliittisen ennustettavuuden perusta.

II Määrätietoiseen politiikkaan

Sivistys ja henkinen kasvu menestyksen ehto

Sivistyksestä osaamista

Suomea on rakennettava sivistisyhteiskuntana, jossa edistetään ihmisen henkistä kasvua, laajaa osaamista ja luovuutta. Yhteiskunnan keskeisimpiä tehtäviä ovat sivistyksellisten perusoikeuksien takaaminen jokaiselle ihmiselle ja laadukkaiden sivistyspalvelujen tuottaminen. Suomen taloudellisen menestyksen avaintekijöitä ovat yrittäjyyden lisäksi laaja sivistys, tasokas osaaminen ja elinvoimainen taide.

Sivistys ilmenee yhteiskunnan myönteisenä kulttuurisena ilmapiirinä sekä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnan laatuna. Moraalin ja elämän arvojen punnitseminen, eläytyminen muiden ihmisten asemaan sekä suvaitsevaisuuteen perustuva inhimillinen

vuorovaikutus kuuluvat ihmisen perussivistykseen. Sivistisyhteiskunta rakentuu elinikäiseen oppimiseen, viestinnän moniarvoisuuteen, tieteen ja taiteen monipuolisuuteen sekä rikkaaseen hengelliseen elämään.

Jokainen ihminen on aina itse vastuussa sivistymisestään. Se merkitsee jatkuvaa pyrkimystä oman luovuuden ja kekseliäisyyden kehittämiseen, uusien tietojen ja taitojen oppimiseen, perinteiden kunnioittamiseen sekä laadukkaiden toimintatapojen ilmentämiseen ja myönteisen tuloksen jättämiseen tuleville sukupolville.

Koulutuksessa elinikäiseen oppimiseen

Yhteiskunnan järjestämän koulutuksen on perustettava elinikäisen oppimisen periaatteeseen. Sen mukaan oppiminen on mahdollistettava erilaisissa, ihmisten elämäntilaisiin sopivissa toimintaympäristöissä. Elinikäisen oppimisen strategiassa on kehitettävä koulutusinstituutioissa tutkintotavoitteista ja vapaatavoitteista sekä varsinaisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella toteutuvaa arkielämän oppimista.

Koulutusjärjestelmäämme on uudistettava edelleen pääosin julkisen vallan järjestämän, ylläpitämän tai rahoittaman koulutuksen perustalta ja sen on taattava laadukas yleissivistävä ja ammatillinen ydinosaaminen.

Nopeasti muuttuvassa maailmassa ja työelämässä muiden oppimismahdollisuuksien, kuten esimerkiksi työssä oppimisen, merkitys kasvaa. Työelämässä eri organisaatioiden on muututtava oppivan organisaation suuntaan vastatakseen muuttuvan maailman haasteisiin. Hiljaisen tiedon eli kokemukseen pohjautuvan tiedon merkitys kasvaa.

Koulutusta on kehitettävä oppilaskeskeiseen suuntaan, jossa oppilas tai opiskelija harjaantuu kantamaan vastuuta oppimisestaan. Opetusmenetelmiä uudistamalla on pyrittävä siihen, että oppijassa syntyy oppimisen halu. Oppilaskeskeinen ajattelu muuttaa opettajan asemaa.

Oppimiskeskeisen periaatteen toteuttaminen koskee koko koulutusjärjestelmää, ei ainoastaan perus- ja nuorisooasteen opetusta. Uusien oppimiskäytännöiden, opetusmenetelmien ja opetusteknologioiden saattaminen koulutuksen arkielämän käytäntöihin vaatii opettajakoulutuksen ja kasvatustieteellisen tutkimuksen tavoitteellista kehittämistä.

Koulutuksen ja oppimisen sisällölliseksi tavoitteeksi on asetettava sellainen osaaminen, joka antaa riittävät valmiudet sivistykseen, hyvinvointiin, kestäväan kehitykseen sekä työhön ja yrittämiseen perustuvan kansalaisyhteiskunnan rakentamiseen.

Laadukas ja pääasiassa maksuton opetus esiopetuksesta korkea-asteen koulutukseen on jokaisen oikeus. 6-vuotiaiden esiopetus on turvattava jokaiselle lapselle vuosituhanen vaihteessa taloudellisten voimavarojen mukaisesti.

Jokaiselle on taattava koulutuksen perusturva. Se merkitsee riittävän laajan ajantasaisen yleissivistyksen ja ammatillisen erityissivistyksen tarjoamista julkisilla koulutuspalveluilla. Opetuksen laadusta annetun mielikuvan ja toteutuksen on vastattava toisiaan.

Suomeen on luotava avoin koulutusjärjestelmä. Digitalisoituvan television ja radion sekä kehittyvän tieto- ja viestintätekniikan avulla rakennettuja tietoverkkoja hyödyntämällä on luotava mahdollisuudet osallistua perus-, toisen asteen ja korkeakouluasteen opetukseen, lisä- ja täydennyskoulutukseen sekä vapaaseen sivistystyöhön.

Työelämän muuttuvat tarpeet on otettava edelleen huomioon erityisesti peruskoulutuksen jälkeisessä koulutuksessa. Yritysten ja oppilaitosten yhteistyötä on tarpeellista syventää ja kehittää toimintatapoja.

Koulutuspalveluiden hyvällä saavutettavuudella koko maassa voidaan ja kannattaa auttaa maan eri alueiden nykyistä tasapuolisempaa kehitystä. Etäopetuksen uusia malleja on sovellettava käytäntöön nykyistä laajemmin, jolloin fyysiset etäisyydet muodostavat vähäisemmän esteen laadukkaalle oppimiselle.

Opettaja- ja kouluttajakoulutuksen laatua ja sisältöä on parannettava. Erityisesti on kohotettava matemaattis-luonnontieteellisen sekä taito- ja taideaineiden koulutuksen tasoa. Opettajien ammatillista jatko-, lisä- ja täydennyskoulutusta on määrällisesti lisättävä ja laadullisesti parannettava. Koulutuksessa on otettava huomioon opettajien roolin muutos.

Peruskoulun tehtävänä on antaa nuorelle yleissivistys ja eväät tietoyhteiskunnassa toimimiseen sekä oppimaan oppimisen taidot. Näiden avulla hän voi jatkaa opintojaan ja kykenee vaikuttamaan yhteiskunnan jäsenenä. Oppilaiden yksilöllistä kehittymistä on tuettava.

Oppilaan oikeuksien on toteuduttava myös käytännössä. Koulutuksen minimitalvoitteet on määriteltävä. Koulua työyhteisönä on kehitettävä siten, että jokaisen on mahdollista työskennellä koulussa niin henkisesti kuin fyysisestikin turvallisessa ympäristössä. Peruskoulun ja lukion oppilaanohjaukseen on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota jatkokoulutusvalintojen onnistumiseksi.

Lukio on säilytettävä laaja-alaisena yleissivistävänä oppilaitoksena, joka antaa perusvalmiudet niin yliopisto- kuin ammattikorkeakoulutasoiseenkin opiskeluun. Lukioden yhteistyötä korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen kanssa on kehitettävä.

Ammatillisen koulutuksen houkuttelevuutta on lisättävä mm. ottamalla käyttöön laajemmin koulutuspassit ja näyttötutkinnot, jotka edistävät mestaritason osaamisen saavuttamista. Oppisopimuskoulutus on saatava arvostuksellisesti samalle viivalle oppilaitoksessa suoritettun opiskelun kanssa.

Yliopistojen autonomia on säilytettävä esimerkiksi opiskelijavalinnoissa ja opiskelijamääristä päätettäessä. Yliopistotasaisen opetuksen pedagogiikkaan on kiinnitettävä huomiota ja samalla on huolehdittava siitä, että perusopetukseen varataan yliopistojen sisällä riittävät voimavarat. Perustutkintoa opiskelevilla on oltava tarvittavat mahdollisuudet opintojen joustavaan ja tehokkaaseen läpivientiin, mikä tarkoittaa mm. yliopistojen kirjastojen määrärahoista huolehtimista.

Yliopistojen keskinäistä tehtäväjakoa ja verkostoitumista on lisättävä erikoistumisen ja huippuyksiköihin keskittymisen avulla, jotta yliopistotutkimuksen ja -opetuksen laatua saadaan nostettua. Yliopistojen tulosvastuujattelussa on edelleen etsittävä laadullisia tekijöitä määrällisten tutkintotavoitteiden lisäksi. Yliopistojen on aktiivisesti rakennettava yhteyksiä ympäröivään yhteiskuntaan ja elinkeinoelämään.

Ammattikorkeakouluverkoston kehittämistä jatketaan omana selkeästi profiloituna kokonaisuutena.

Aikuiskoulutuksessa valtion on tuettava uuteen ammattiin opiskelua. Päävastuu henkilöstökoulutuksen rahoittamisesta on työnantajilla.

Työllisyyskoulutus on kohdistettava ennen kaikkea henkilöille, jotka ovat motivoituneita vaihtamaan ammattia ja hankkimaan lisävalmiuksia työllistyäkseen. Työllisyyskoulutuksen opetuksen tasoa on nostettava ja työelämäyhteyttä vahvistettava edelleen. Työllisyyskoulutuksen ammattiin valmentavaa koulutusta on arvioitava samoin kriteerein kuin muutakin ammatillista koulutusta. Työvoimakoulutuksen hallinnointi on siirrettävä työministeriöstä opetusministeriöön.

Ikääntyvän väestön kouluttautumista ja opiskelua on edistettävä kansallisen ikäohjelman mukaisesti.

Koulutuksen on edistettävä kansainvälisyyttä ja kansainvälistä opiskelija-, tutkija- ja opettajavaihtoa. Kansainvälistymistä edistävää kielitaidon aktiivista käyttöä ja laatua on parannettava vieraiden kielten opetuksen valikoimaa lisäämällä. Aktiivisen kielitaidon opiskeluun on lisättävä myös eri maiden kulttuurien tuntemusta ja kulttuurista osaamista. Opiskelijoilla, tutkijoilla ja opettajilla on itsellään suuri vastuu lisättäessä osallistumista kansainvälisiin hankkeisiin ja verkostoitumiseen. Hyvä kielitaito kuuluu paitsi akateemiseen myös ammatilliseen koulutukseen.

Oppilaitosten ulkoisesta arvioinnista ei saa muodostaa uutta julkishallinnon valvonta- ja ohjausjärjestelmää. Arvioinnin tavoitteena on oltava suositusten, virikkeiden ja vaihtoehtojen tarjoaminen koulutuksen ja oppimisen kehittämiseksi. Arvioinnin on oltava tulevaisuussuuntautunutta siten, että ennakoidaan tulevaisuuden opetusmenetelmien, -tekniikoiden ja -teknologioiden sekä oppimisympäristöjen mahdollisuuksia. Arviointitoiminta on organisoitava riippumattomaksi koulutusta normittavista viranomaisista.

Tiede ja tutkimus menestystekijöinä

Tutkimus ja kehitystyö ovat tulevaisuuden yhteiskunnan menestystekijöitä. Suomessa on lähtökohtana se, että yliopistoissa pystytään yhdistämään laajamittainen peruskoulutus ja huippututkimus sekä tutkijakoulutus.

Tiede- ja tutkimuspolitiikassa on pidettävä huolta perustutkimuksestakin. Tämä on sivistyksen, kulttuuritradition välittymisen ja kansakunnan kulttuurisen uudistumisen vuoksi tärkeää.

Koulutuksen lisäksi myös tutkimuksen ja tieteen on kohdattava yhteiskunta ja sen arki. Se tarkoittaa esimerkiksi yliopistojen tutkimuksellista yhteistyötä elinkeinoelämän ja sektoritutkimuslaitosten kanssa. Samoin pitäisi työelämässä olla paremmat mahdollisuudet yhdistää tutkijan ja elinkeinoelämän työurat toisiinsa siten, että tutkijanuran arvostus yritys-elämässä nousisi ja yritys-elämästä olisi kannattavaa siirtyä myös tutkijaksi.

Yhteiskunnan on huolehdittava tieteen ja tutkimuksen perusrahoituksesta. Tutkimustoiminnassa on pidettävä huolta siitä, ettei rahoituksellisista syistä tutkimus pelkisty vain kaupallisesti hyödynnettävään tutkimukseen, vaan resursseja riittää teoriankin muodostukseen. Perustutkimus luo pohjan myös kaikelle soveltavalle tutkimukselle.

Tieteen ja tutkimuksen rahoituksessa on kehitettävä valtion ja elinkeinoelämän yhteistyömuotoja. Yliopistojen on vahvistettava tutkimustoimintaansa siten, että ne voivat erikoistua vahvuusalueisiinsa ja saada lisää ulkopuolista rahoitusta. Tiedeyhteisön päättäntävaltaa tutkimushankkeista on lisättävä. Tavoitteena on oltava tutkimuksen laadun kohottaminen.

Yritysten kilpailukyvyyn lisäämiseksi on valtion panostus tutkimus- ja tuotekehitystoimintaan pidettävä korkealla tasolla. Yritysten mahdollisuutta tukea yliopistojen toimintaa verovähennykselpöisin lahjoituksin on laajennettava.

Ammattikorkeakoulujen kehittämistyötä tuetaan ja niitä kannustetaan osallistumaan kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja alansa kehittämisohjelmiin.

Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kansainvälistymistä on edistettävä. Kansainvälistä tutkija- ja opiskelijavaihtoa on lisättävä.

Ammattimaisen tutkijanuran muodostumisen edellytyksiä on edelleen vahvistettava ja tutkijankoulutusjärjestelmää kehitettävä.

Tutkimusympäristöjä ja -olosuhteita on kehitettävä kansainvälisen vertailun kestäviksi mm. huippututkijoiden pitämiseksi Suomessa ja kansainvälisesti tunnustettujen senioritutkijoiden saamiseksi Suomeen. Tutkimusympäristöjen kehittäminen tapahtuu nykyisellä huippuyksikköpolitiikalla sekä tutkimusyksikköjen verkostoitumisella. Verkostoitumista voidaan tukea myös kansainvälisiin ohjelmiin osallistumalla. Myös sektoritutkimuslaitosten ja muiden tutkimusinstituuttien mahdollisuutta tuottaa huippututkimusta on tuettava.

Luovuus monipuolisen kulttuurin taustalla

Kulttuurilla on moniulotteinen merkitys yhteiskunnassa. Kulttuuri kuvastaa osaltaan kansallista identiteettiä kansainvälistyvässä maailmassa, yhdistää ihmisiä ja vaikuttaa elinkeinoelämän toimintaan mm. välillisenä työllistäjänä. Kulttuurin ympärillä on merkittävää liiketoimintaa ja kulttuuri vaikuttaa monipuolisesti ihmisten hyvinvoinnin perustaan sekä antaa ihmisille uusia henkisen kasvun virikkeitä. Kulttuuri on henkistä pääomaa, joka kasvaa kun sitä kulutetaan.

Kulttuurin monipuolisuus ja moniulotteisuus on rikkaus, joka luo pohjaa kansakunnan kehittymiselle, luovuudelle ja innovatiivisuudelle. Kyky luoda uutta elinkeinoelämässä edellyttää monipuolista kulttuuria.

Nykyistä taiteen edistämisen järjestelmää on täydennettävä toimenpiteillä, jotka helpottavat taiteilijoiden toimeentuloa omalla työllään. Tekijänoikeudet ovat tällöin avainasemassa.

Kulttuurin ja sen tarjonnan merkitys on päätöksenteossa otettava huomioon nykyistä laajemmin, sillä kulttuurilla on välillisesti suuri vaikutus ihmisten hyvinvointiin, elinkeinoelämän sijoittumiseen ja kansalliseen identiteettiin.

Äidinkielen merkitystä sekä koulutuksessa että kulttuurissa on korostettava. Koulutusjärjestelmän ohella kulttuuripolitiikalla voidaan huolehtia äidinkielen asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa ja kansainvälistyvässä maailmassa.

Kulttuuri- ja liikuntapalveluita on oltava saatavilla kohtuuhintaisina kaikille. Suurten kansallisten kulttuurilaitosten lisäksi on tuettava paikallisia, epäinstitutionaalisia ja kokeilevia hankkeita. Myös tietoverkkoja voidaan hyödyntää kulttuuritarjonnan saatavuuden parantamisessa.

Julkisen palvelun television ja radion merkitys kulttuuri-instituutiona on edelleen säilytettävä. Niiden tehtäviin on kuuluttava kaupallisista näkökulmista irrallista omaa laadukasta ohjelmatuotantoa. Massaviihteelle on oltava vaihtoehtoja.

Kirjastolaitosta on edelleen kehitettävä osana kansallisen kulttuurin ja sivistyksen verkostoa. Tulevaisuuden tietoyhteiskunnassa kirjastojen tarjoamat palvelut ovat keskeinen osa kansallista ja kansainvälistä henkistä pääomaa, jonka saatavuus on taattava kaikille. Kirjastojen peruspalvelut on säilytettävä maksuttomina.

Kirkko osana ihmisen arkea

Kirkolla ja muilla uskonnollisilla yhteisöillä on suuri merkitys arvoyhteisöinä, jotka edustavat hetkellisyyden sijasta jatkuvuutta, irrallisuuden sijasta juurevuutta ja pinnallisuuden sijasta syvällisempää käsitystä ihmisestä ja elämästä. Tämä yhteisvastuun arvomaailma on vahvasti läsnä suomalaisten elämässä ja vahvistaa koko yhteiskunnan arvopohjaa. Eettisten arvovalintojen merkitys on entistä tärkeämpää.

Yhteiskunnassa ja ihmisten arjessa tapahtuneet muutokset luovat myös uusia odotuksia kansankirkolle. Tähän suuntaan vaikuttaa myös kirkkokuntien välinen ekumeeninen kehitys. Myös Euroopan kulttuuristen vaikutusten voimistuminen ja väestön muuttovirrat tuovat kansankirkkoajatteluun lisää moniarvoisuutta. Seurakuntien toiminnalla on yhteiskunnallinenkin merkitys koti- ja ulkomaisessa auttamistoiminnassa ja eettisten kantojen ilmaisijana.

Mahdollisuus tunnustukselliseen uskonnonopetukseen on säilytettävä peruskoulussa ja lukiossa.

Kirkon yhteiskunnallisten tehtävien rahoituksessa on siirryttävä nykyistä vakaampaan ja työllisyyttä edistävään käytäntöön sopimalla yhteisövero-osuuden jakamisen lopettamisesta ja jatkamalla sosiaaliturvamaksujen pitämistä nykytasoisena. Lisäksi kirkolle turvataan korvaus yhteiskunnallisista tehtävistä.

Tuomiokapitulilaitoksen siirryttyä valtiolta kirkolle myös piispojen nimitysoikeus pitää siirtää presidentiltä kirkolle. Tämä uudistus korostaa itsenäisen kansakirkon asemaa.

Monipuolista viestintää

Viestintä on edelleen nopeasti kehittyvä toimiala. Toimialan suuria haasteita ovat digitaalisen television ja radion tuleminen ajankohtaisiksi, tietoverkkojen käytön kasvu, media-alan infrastruktuurista huolehtiminen, kansainvälistyminen sekä kilpailun edistäminen. Suurimmat kysymykset ovat eri välineiden yhdistyminen samojen sisältöjen välittäjiksi, oli kyse sitten puhelimesta tai televisiosta, mikä tarkoittaa yhteiskunnallisen huomion kiinnittymistä sisältöihin.

Toimiva tietoliikenneinfrastruktuuri ja tietoliikenteen vapaa kilpailu tarjoavat yrityksille hyvät toimintaedellytykset Suomessa ja suomalaisille tietoliikenneyrityksille kotimarkkinat, jotka antavat hyvät lähtökohdat myös muualla toimimiseen. Tietoliikenneyhteyksien merkitys korostuu tulevaisuudessa niin yritysten kuin yksityisten ihmisten elämässä. Tällöin tietoliikenneyhteyksistä tulee osa perusinfrastruktuuria, jota jokaisella on oltava mahdollisuus käyttää. Kokemukset osoittavat, että parhaiten tietoliikenteen kehitys turvataan antamalla se yritysten vapaan kilpailun kautta hoidettavaksi, jolloin myös yhteiskunta voi ostaa palveluita ihmisille silloin kun se on tarpeellista.

Lainsäädännön on seurattava teknologian kehitystä, jotta uuden viestintä- ja tietoteollisuuden pääsyä markkinoille ei estetä vanhanaikaisilla säädöksillä.

Kilpailun toimivuudesta viestintä- ja mediateollisuudessa on huolehdittava, jotta toiminnot eivät liiaksi keskity.

Median julkisuusvallan käyttöä on sen itsensä tarkasteltava kriittisesti ja tuotava suurelle yleisölle julkiseksi omat linjanvetonsa ja arvonsa, jotta yleisö voisi arvioida viestinnän sisältöjä.

Suomen on pysyttävä vapaan tietoliikennekilpailun edelläkävijänä maailmassa. Suomen on edistettävä tietoliikennealan vapaata kilpailua myös EU:ssa ja maailmanlaajuisesti. Osittain vapaa kilpailu voi edellyttää myös yhteiskunnan väliintuloa esimerkiksi tilanteissa, joissa yhdellä toimijalla on monopoli tietyn palvelun tai infrastruktuurin osalta.

Jokaisella on oltava mahdollisuus kohtuullisin kustannuksin käyttää tietoliikenneyhteyksiä. Tämä tapahtuu vapaan kilpailun ja tarvittaessa yhteiskunnan tarjoamien tai tukemien palvelujen kautta.

Tietoyhteiskunta avaa mahdollisuuksia

Tietoyhteiskunta-käsitteellä kuvataan maailman nopeaa muutosta teollistuneesta yhteiskunnasta sellaiseksi, jossa tieto on yhä tärkeämmässä osassa taloudellisen toiminnan elementtinä ja yksittäisen ihmisen kokemusmaailman täyttäjänä. Tietoyhteiskunta itsessään ei kuitenkaan tarkoita kovin monia uusia asioita uusien viestinnän välineiden ja niiden ympärille kehittyvän taloudellisen toiminnan lisäksi.

Tietoyhteiskunta ei itsestään lisää ihmisten hallussa olevaa tietoa. Ihmisten ulottuvilla olevan tiedon ja palveluiden määrä sen sijaan lisääntyy. Tietoverkkojen käytössä on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota mm. julkisten palvelujen tuottamiseen ja verkon tiedon sisältöihin ja sisältöjen laatuun.

Tietoyhteiskunta avaa monessa mielessä uusia mahdollisuuksia. Esimerkiksi koulutuksen toteuttamisessa ja tuottamisessa tietoa voidaan siirtää oppijoiden luokse. Myös etätöiden mahdollisuudet kasvavat etenkin tietotyöhön liittyvissä ammateissa. Näiden mahdollisuuksien järkevä toteuttaminen edellyttää yleensä enemmän koulutusjärjestelmän ja työelämän asenteellista uudistumista kuin erilaisia säädöstasoisia muutoksia. Koulutuksen kehittämisen kohdalla on myös yhteiskunnallinen tuki järjestelmien kehittämiseksi tarpeen.

Tietoyhteiskunnassa tieto on yhä suurempi kulutuksen kohde, mutta myös yhä vähemmän valtioiden rajoihin sidottu. Kuluttajien ja innovaatioiden keksijöiden oikeuksista on pidettävä huolta esimerkiksi tekijänoikeuskysymyksissä.

Suomen on vaikutettava aktiivisesti siihen, että EU:ssa voidaan ehkäistä tietoteollisuuteen liittyviä rikoksia.

Tietojenkäsittelyn perustaidot ja tiedon lähteille pääsy on turvattava kaikille suomalaisille tiedonvälistysjärjestelmiä kehittämällä ja rakentamalla kirjastoista tiedon valtaväylän solmukohtia.

Teknologian kehitys ja innovatiivisuus kasvun edellytys

Taloudellinen kasvu ei enää perustu raaka-aineverastoihin tai edulliseen sijaintiin, vaan pääosin kansakunnan henkiseen pääomaan, kuten uuteen tietoon, osaamiseen, yksilöiden ja yhteisöjen omaan toimintaan sekä tutkimus- ja kehitystoiminnan tulosten vaikuttavaan leviämiseen. Tästä syystä Suomen on edelleenkin panostettava korkeatasoiseen tutkimukseen sekä siihen liittyvään koulutukseen.

Uudet innovaatiot löytyvät usein hyvinkin erilaisten toiminta-alueiden risteyskohdista. Nykyaikaiselle tuotantoelämälle eivät enää riitä pelkät teknologiset keksinnöt, vaan niiden kehittymisen pohjalla on oltava syvällistä tietoa esimerkiksi siitä, miten ihmiset käyttäytyvät, kuinka markkinat toimivat, mihin eri toimenpiteillä tähdätään ja millaiseen arvomaailmaan erilaiset asiat liittyvät.

Huipputekniikan osuuden kasvu on edelleen mahdollinen, mutta se edellyttää toimia myös valtiovallan taholta. Tällaisia uusia mahdollisuuksia on esimerkiksi biotekniikassa, tietoliikenteessä, ohjelmistotekniikassa, optiikassa ja optoelektronikassa,

ympäristöteknologiassa, metsäteknologiassa sekä koko hyvinvointiklusterin alueella. Tämä edellyttää uusien tieteen tuloksien ja uuden teknologian nopeaa ja tehokasta soveltamista, tehokasta teknologian siirtoa sekä riittävää panostusta tutkimukseen ja tuotekehitykseen.

Teollisuuden ja palveluiden uudistumisen ja kilpailukyvyyn kannalta tärkeä tekijä on teknologian siirto korkeakouluista ja tutkimuslaitoksista yrityksiin sekä loppukäyttäjille. Teknologian siirron määrälliseksi ja laadulliseksi tehostamiseksi tuetaan yritysten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteisiä teknologiaohjelmia. Erityisesti pienen ja keski-suuren teollisuuden tutkimus- ja kehitystoimintaa on tuettava.

Koulutuksen kaikilla tasoilla on huolehdittava riittävän matemaattis-luonnontieteellisen peruskoulutuksen ja -sivistyksen antamisesta. Yrittäjyyden edistäminen pitäisi ottaa korkeakoulujen yhdeksi tulosohjauksen mittariksi.

Kansallisen rahoituksen on turvattava EU:n teknologian puiteohjelman hyödyntäminen täysimääräisesti.

Teknologian vaikutuksia yhteiskuntaan ja ympäristöön on arvioitava ennen teknologian käyttöönottoa, jotta markkinatalouden sosiaalinen ja ekologinen vastuu toteutuu.

Hyvinvointisektorin innovaatioita on tuettava, jotta keksinnöt saadaan palvelemaan ihmisiä enemmän kotiarjessa.

Bioteknologiassa ja geenimanipuloinnissa on noudatettava eettisesti selvää linjaa ja pidettävä kiinni kansainvälisen yhteisön sopimuksista ja velvoitteista. Esimerkiksi ihmisen kloonaminen ei ole eettisesti hyväksyttävää vaikka se teknisesti olisikin mahdollista.

Työstä tulosta

Osaamistason nostamisella työttömyyden kimppuun

Työllisyys on tämän ajan vaikein yhteiskunnallinen kysymys, koska merkittävä osa työttömyydestä on rakenteellista työttömyyttä. Samaan aikaan työelämä on muuttunut siten, että suorittavaan työhön tarvitaan yhä vähemmän ihmisiä ja tietotyön määrä työmarkkinoilla kasvaa. Pysyviä työpaikkoja syntyy vain siellä missä tehty työ liittyy tarpeelliseen ja kannattavaan toimintaan.

Työttömyydessä ei ole kyse pelkästään erilaisten järjestelmien kyvyttömyydestä vastata työttömyyteen, vaan yksilöiden osaamisesta ja sen kohdentumisesta tuotantoon tai palveluihin. Ihmisten osaamistasoa nostamalla voidaan parantaa työllisyyttä kestäväällä tavalla

On toimittava johdonmukaisesti sen puolesta, että kaikille työhön kykeneville löytyy tulevaisuudessa työpaikka.

Pitkäaikaistyöttömien ja erityisryhmien työllisyyttä on tuettava erityistoimenpitein.

Työelämän pelisäännöt selviksi

Työelämän muutokset näkyvät useilla työpaikoilla työsuhteiden kirjon laajenemisena sekä työn tekemisen tapojen ja tahdin muuttumisena. Monesti työelämän muutokset ovat parhaiten hallittavissa joko työehtosopimusten kautta tai paikallisilla sopimuksilla. Vallitseva käytäntö, jossa työelämän muutoksista sovitaan yhteistyössä siten, että eri toimijat voivat vaikuttaa heitä itseään koskeviin päätöksiin, on toimiva.

Työn tekemisen, työn teettämisen ja palkan perusehdot on turvattava lainsäädännöllä. Työntekijöiden järjestäytymisoikeus, lakko-oikeus, työsuojelu ja yleinen oikeusturva on säädettävä edelleen lailla.

Työnteon ehdoista tulee sopia mahdollisimman pitkälle siellä, missä työ tehdään ja missä työolot sekä työn tekemisen edellytykset tunnetaan parhaiten. Paikallisen sopimisen mahdollisuuksia on edelleen lisättävä. Työntekijälle ja työnantajalle on annettava mahdollisuus vähimmäispalkkaa koskevia määräyksiä lukuun ottamatta sopia työehtosopimuksista poikkeavista järjestelyistä. Osapuolten tasavertainen asema sopimuksenteossa turvataan esimerkiksi siten, että työnantaja voi sopia asiasta yhdessä työntekijöiden kanssa tai työntekijän niin halutessa valitsemansa edustajan kanssa.

Tuloksesta riippuvien erien osuutta palkkausjärjestelmissä on lisättävä, siellä missä tulospalkkaus on järkevää.

Työssä jaksamiseen on panostettava

Sosiaaliturvajärjestelmän muutoksilla on aktiivisesti pyrittävä siihen, että myös määräaikaiset ja osa-aikaiset työsuhteet ovat vaihtoehto työttömyydelle. Työn tekemisen oikeudet ja työn tekemisen kannattavuus liittyvät toisiinsa määräaikaisten ja osa-aikaisten työsuhteiden vetovoiman lisäämisessä.

Kiire ja aikapaine työssä johtavat työn tekemisen tehokkuuden laskemiseen ja pahimmassa tapauksessa työntekijän oman elämän ongelmiin. Usein kiire työssä johtuu huonosta organisoinnista, huonosta johtamisesta, kiristyneestä kilpailusta tai työpaikan

menettämisen pelosta. Muuttuvat työsuhteet ja jatkuva kiire työssä ei ole työnantajankaan kannalta välttämättä myönteistä. Pysyäkseen mukana jatkuvasti kiristyneessä kilpailussa ja muutosvauhdissa on työorganisaatioiden opittava oppimaan työssä.

Työelämää on kehitettävä niin, että työntekijöiden työkykyä ja jaksamista työssä edistetään.

Yrittäjyyden toimintaedellytyksiä kehitettävä

Pienet ja keskisuuret yritykset ovat tehokkaita työllistäjiä. Niitä Suomi tarvitsee lisää. Ihmisiä on kannustettava yrittäjyyteen ja yrittämisen on oltava mielekästä. Yrittämistä ei saa vaikeuttaa turhalla byrokratialla.

Suuret yritykset tarjoavat verkostojensa kautta mahdollisuuksia ja samalla tarvitsevat menestyäkseen kilpailukykyisiä pieniä ja keskisuuria yrityksiä alihankkijoiksi tai sopimustoimittajiksi. Tästä syystä työllisyyden hoitamiseksi ja yrityselämän kehittämiseksi on pidettävä huolta suomalaisesta kilpailukykyvystä maailmanmarkkinoilla ja erityisesti työvaltaisesta yritystoiminnasta. Löytyykö Suomesta riittävästi tällaisia yrityksiä vai joutuvatko suuret yritykset sijoittamaan alihankintojaan ulkomaille on kansallisesti tärkeä kysymys.

Pienet yritykset voivat olla nopealiikkeisiä ja innovatiivisia myös aloilla, joilla suurten yritysten ei ole järkevää toimia. Toisaalta Suomessa tarvitaan pieniä yrityksiä myös palvelusektorilla. Tällä on vaikutuksensa niin elinkeinorakenteeseen kuin alueelliseen politiikkaan. Yritykset toisaalta verkottuvat tai yhdistyvät jopa maailmanlaajuisiksi suuryrityksiksi ja toisaalta syntyy hyvin toimivia pieniä yrityksiä. Yritystoiminta samanaikaisesti sekä globalisoituu että paikallistuu.

Työllisyyden parantamiseksi työnantajan maksamat palkkaan kuuluvat sivukulut on pidettävä kohtuullisella tasolla. Työlainsäädäntöä ja sen kehityksestä riippuen työehtosopimuksia on yksinkertaistettava erityisesti pienten yritysten työllistämisedellytysten parantamiseksi.

Suomessa on siirryttävä työnantajien ilmoitusmenettelyssä yhden lomakkeen periaatteeseen. Sen mukaan työnantajana toimiva yrittäjä ilmoittaa yhdellä lomakkeella kuukausittain maksamansa maksut yhdelle viranomaiselle. Viranomaiset hoitavat keskenään eri tahoille menevät tulonsiirrot ja ilmoitukset. Samaa menettelyä on sovellettava kotitalouksiin työnantajina. Myös verotuksen monimutkaisuuden aiheuttamia pelkoja on pienennettävä tiedotusta parantamalla.

Uudelleen kouluttamisen pitää lähteä työelämän tarpeista. Elinkeinoelämän tueksi tarvitaan alueellisia osaamiskeskustoja, joihin aloittavat yrittäjät voivat tukeutua.

Henkilöyrityksistä on tehtävä verotusasemaltaan kilpailukykyisiä osakeyhtiöiden kanssa.

Omatoimisuus aluekehityksen perustaksi

Alueellisen kehittämisen perustana on oltava omatoimisuus, osaaminen, tutkimus sekä yritteliäisyyden edellytysten luominen. Alueellisessa kehittämisessä maakuntien liitoilla, alueellisilla työvoima- ja elinkeinokeskuksilla, korkeakouluilla ja osaamiskeskuksilla on keskeinen rooli. Maakuntien on itse otettava vastuu omasta kehittämisestään ja erikoistuttava sekä verkostoiduttava. Vanha järjestelmä, jossa alueiden kehittäminen perustui pääasiassa valtion investointeihin ja yritysten investointitukiin, johti nykyisiin ongelmiin. Julkisia investointeja suunnataan eri alueille vain tarpeen mukaan.

Kansantalouden myönteinen kehitys on parasta aluepolitiikkaa, koska talouden kasvu heijastuu koko Suomeen. Menestyvät maakuntien keskuksat estävät osaltaan väestön liian voimakkaan muuttoliikkeen pääkaupunkiseudulle. Erityisesti osaamiskeskukset tukevat alueellisten kasvukeskusten kehittymistä maakuntien vetureiksi.

Maaseutu- ja kaupunkipolitiikka on ymmärrettävä niin, että voidaan antaa eri seuduille mahdollisuus kehittyä luontaisten edellytystensä pohjalta. Maaseutupolitiikan on perustuttava ihmisten vuorovaikutuksen lisäämiseen. Maaseudun ja kaupunkien omaleimaiset elinkeinot tarvitsevat ja täydentävät toisiaan. Tavoitteena on kestäväällä pohjalla oleva suomalaisen maaseudun elinkeino- ja väestörakenne, joka edistää työntekoa, yritteliäisyyttä ja hyvinvointia sekä kannustaa maaseudun kehittymistä.

Kuntien seudullista yhteistyötä ja työvoiman liikkuvuutta yli kunta- ja seutukuntarajojen on edistettävä, jotta muuttoliike ei suuntaudu vain kasvukeskuksiin.

Tervettä ja kannattavaa yritystoimintaa edistää parhaiten tuki tutkimukseen, tuotekehitykseen, yrittäjyyden ja henkilöstön koulutukseen, yritysten markkinointiin ja vientiosaamiseen. Maaseudun kehittämiseen tarvitaan innovaatioita, tutkimusta, yritystalouden hallitsemista, markkinointitaitoa, verkottumista ja joustavia työmarkkinoita.

Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan uudistus ja uudet aluejaot antavat uusia voimavaroja aluepolitiikan rahoitukseen ja maaseudun kylien kehittämiseen.

Aluepolitiikan tehokkuutta ja kannustavuutta on eri viranomaisten, kuntien, oppilaitosten, yritysten ja kansalaisten yhteistyöllä tuettava, jotta myös peruspalveluiden saatavuus maan eri osissa voitaisiin turvata.

Maatalouteen ja maaseutuyrittäjyyteen kannustimia

Maatalous on edelleen maaseudun selkäranka. Työllistämässä ja kehittämässä perheviljelmiin perustuvan maa- ja metsätalouden rooli on merkittävä. Suomalaisen maataloustuotannon mahdollisuuksista avoimilla EU-markkinoilla on huolehdittava.

Suomalaisen maatalouden tärkeimmät menestystekijät ovat raaka-aineiden puhtaus sekä eettisesti kestävä tuotanto. Maatalouden harjoittajat jakautuvat tulevaisuudessa yhä selvemmin perusmaataloustuottajiin, monimuotoisen maatalouden harjoittajiin ja maaseutuyrittäjiin.

Kannattavan toiminnan edellytykset täyttävälle tai sellaisiksi kehittyville maataloilta on taattava yritystoimintansa harjoittamiselle riittävät jatkamisedellytykset, tilojen koosta riippumatta.

Suomen rooli aloitteentekijänä EU:n maatalouspolitiikassa on tärkeä. Keski- ja Etelä-Euroopan lähtökohdista luotu yhteisön maatalouspolitiikka tarvitsee myös pohjoisten erityisolosuhteiden huomioon ottamisen toimiakseen kunnolla koko yhteisön alueella. Nykyinen EU:n maatalouspolitiikka ei ole Suomessa onnistunut. Pohjoisten olosuhteiden merkitys korostuu myöhemmin Baltian maiden mahdollisesti liittyessä unionin jäseniksi.

EU:n maatalouspolitiikkaa on muutettava kannustavammaksi ja maatalousyrittämistä suosivammaksi.

Suomessa on käytettävä verotuksen nopeita ja välittömästi vaikuttavia keinoja maatalouselinkeinon voimakkaan rakennemuutoksen hallitsemiseksi. Esimerkiksi sukupolvenvaihdoksissa on verotusarvot saatava vastaamaan tuottoarvoja.

Uuden maaseutuyrittämisen edistämiseksi ja byrokratian vähentämiseksi on maataloilta harjoitettavan alkavan pienimuotoisen yrittämisen voitava verotuksellisesti kuulua maatalousverotuksen piiriin yrittäjän näin halutessa.

Maatalouden jäykkää hallinnointia on kevennettävä ja selkiinnyttävä. Nykyisen kaltainen moninkertainen vaikeaselkoisten EU-hakemusten täyttäminen vie maatalousyrittäjältä kohtuuttoman paljon työaikaa.

Maa- ja metsätalousmaa on jatkossakin pidettävä kiinteistöveron ulkopuolella. Kiinteistöveron ulottaminen maa- ja metsätalousmaahan tarkoittaisi käytännössä saman maapalstan verottamista ja tukemista yhtäaikaan kaksinkertaisena.

Kannattava metsätalous turvattava

Metsien järkevä hyödyntäminen on edelleen eräs kansantaloutemme perustekijä. Suomen kansantalous hyötyy vain Suomessa sijaitsevasta, kotimaista raaka-ainetta, työtä, koneita ja osaamista käyttävästä tuotannosta. Metsätalouden hyvinvointivaikutusten vahvistaminen edellyttää markkinoiden toimintaedellytysten sekä tuotantotekijöiden kuten raaka-aineen, työvoiman, pääoman ja energian saatavuuden turvaamista. Puuhuolto on turvattava varmistamalla kotimaan puumarkkinoiden toimivuus.

Kansallisessa metsäpolitiikassa on painotettava erityisesti metsätalouden ekologista kestävyyttä, metsien taloudellista merkitystä ja metsien monikäytön periaatetta. Tämä edellyttää metsien hoidon ja käytön yhteensovittamista koko metsäluonnon ja ympäristöarvojen kanssa. Kestävällä metsätaloudella ja puuston kasvua lisäämällä voidaan hidastaa ilmastonmuutoksia, koska metsillä on tärkeä vaikutus hiilidioksiditasapainon ylläpitämisessä.

Nuorten metsien kunnostuksella on merkitystä työllisyydelle ja paikalliselle energiahuollolle sellaisilla alueilla, joilla työpaikkojen syntyminen muuten on hankalaa. Metsien hoitoa tehostamalla varmistetaan metsien laadun ja puuston arvon säilyminen myös tulevaisuudessa.

Puurakentamiseen liittyviä säädöksiä ja byrokratiaa on purettava ja kaavoituksella on sallittava puu- ja hirsitalokortteleiden rakentaminen. Puutuotteiden jatkojalostusta on lisättävä tuotekehityspanoksin.

Puuntuotoskyky on turvattava ohjaamalla jatkossakin riittävät varat metsänparannustöihin. Samalla parannetaan puuenergian edellytyksiä varteenotettavaksi paikalliseksi energiahuollon vaihtoehdoksi. Puuenergian siirtymistä on edistettävä ja panostettava pienten laitosten tuotekehitykseen.

Nuorten metsien hoitoa tehostamalla on lisättävä metsien uusiutumista ja puuston arvoa. Nuorten metsien kunnostuksella on samalla merkitystä työllisyydelle ja paikalliselle energiahuollolle.

Pitkäjänteiseen energiapolitiikkaan

Energiapolitiikka on kokonaisuus, jossa kietoutuvat yhteen niin talouselämän, yksittäisen ihmisen, ympäristön kuin tulevien sukupolvienkin edut ja mahdollisuudet. Energiapolitiikassa tehdään aina pitkävaikutteisia päätöksiä, jotka ulottuvat hyvin monille yhteiskunnan alueille. Energiapolitiikka on vaativa väline hyvinvointipolitiikalle, talous- ja teollisuuspolitiikalle sekä ympäristöpolitiikalle. Vaikka energiapolitiikka ja erilaiset energian tuotantomuodot ovatkin vain välineitä, ne sisältävät myös päättäjän näkökulmasta eettisiä kysymyksiä.

Hyvinvoinnin ja taloudellisen aktiviteetin kannalta on tärkeää, että energiaa on saatavilla sellaiseen hintaan, joka tarjoaa mahdollisuudet taloudelliseen kilpailuun. Ympäristöstä huolehtimisen kannalta on tärkeää, että energian tuotannon päästöjä ja muita ympäristöriskejä voidaan vähentää ja rajoittaa.

Suomalainen teollisuus on vielä suhteellisen energiaintensiivistä eli energiaa vaativaa. Energian hinnalla ja saatavuuden varmistamisella on suuri merkitys taloudelle mm. kilpailukyvyyn säilyttämisessä. Ympäristönäkökulmasta keskeisessä asemassa ovat ilmastomuutoksen hillitseminen ja luonnonvarojen kestävä säästäminen.

Ydinvoiman lisärakentamiseen on suhtauduttava myönteisesti osana kokonaisvaltaista energiapolitiikkaa. Sen peruselementit ovat energian saannin turvaaminen kilpailukykyiseen hintaan sekä energiasektorin ilmastovaikutusten rajoittaminen ja vähentäminen.

Maakaasun saatavuuden turvaaminen on lähitulevaisuuden tärkeä energiapolitiittinen kysymys. On pyrittävä siihen, ettei maakaasun saanti ole vain yhdestä toimittajasta kiinni. Osana EU:n pohjoista ulottuvuutta on edistettävä maakaasuputken rakentamista Venäjältä Suomen kautta Keski-Eurooppaan.

Energian säästöön ja uusiutuvien energiamuotojen hyödyntämiseen tähtäävää kehittämistoimintaa on lisättävä. Energiaverotuksen päämääränä on hiilidioksidipäästöjen vähentäminen ja energian säästämiseen tähtäävien taloudellisten kannustinten syntyminen. Päätökset energiaverotuksesta on tehtävä niin pitkälle tulevaisuuteen, että tuotantoelämä voi ottaa huomioon tulevat muutokset investointien yhteydessä jo suunnitteluvaiheessa.

Kaikissa energiapolitiikkaan liittyvissä päätöksissä on korostettava turvallisuusnäkökulmaa. Ihmisten on voitava luottaa energiamuotojen turvalliseen käyttöön ja jätteiden käsittelyyn, ja teollisuuden on voitava luottaa energiansaannin jatkuvuuteen.

Hiilidioksidi- ja muiden kasvihuonekaasujen päästöjen rajoittamiseen ja alentamiseen tähtäävistä tavoitteista on pidettävä kiinni EU:n päätösten mukaisesti. Päästöjen vähentämiseksi on Suomessa käytettävä kaikkia erilaisia keinoja. Suomen edun mukaista on toimia EU:n piirissä harmonisoitujen energia- ja hiilidioksidiverojen käyttöönottamiseksi yhdessä muiden EU-maiden kanssa.

Kotitalouksien sähkön aito kilpailuttaminen on turvattava eikä kilpailutilannetta saa estää keinotekoisesti ylimitoitetuilla siirtomaksuilla. Aidon kilpailun toteutuminen myös jakeluyhtiöiden välillä on turvattava.

Liikenteeseen tehokkuutta

Liikenteestä aiheutuvat kustannukset niin yksityistalouksille kuin elinkeinoelämälle ovat suuremmat kuin muissa Euroopan maissa, koska Suomessa asutus on harvaa ja kansainväliset markkinat ovat varsin kaukana. Suomen kuljetusmäärät ovat kansainvälisesti katsoen pienet. Liikenteen määrään ja tapoihin vaikuttavat myös yhteiskunnalliset muutokset kuten kaupungistuminen, väestön ikääntyminen ja työvoiman liikkuvuuden lisääntyminen.

Liikennepolitiikassa on pyrittävä siihen, että liikenteestä aiheutuvat kustannukset pysyvät kurissa. Samalla joukkoliikenteen palvelutaso ja liikenteen ympäristövaikutukset voidaan hallita. Keskeinen merkitys kokonaisuuden kannalta on infrastruktuurin tehokkuuden lisääminen ja koko kuljetusketjun toiminnan tehostaminen.

Henkilöautoliikenne on lisääntynyt viime vuosikymmenten ajan ja liikenteen määrän odotetaan lähitulevaisuudessa lisääntyvän selvästi. Merkittävä liikenteen määrän kasvu edellyttää myös selviä liikennepoliittisia päätöksiä. Näistä eräs keskeisimmistä on joukkoliikenteen palvelutason parantaminen siten, että ihmisille on houkuttelevaa käyttää joukkoliikennettä henkilöautoliikenteen asemesta.

Liikennepolitiikassa on pyrittävä siihen, että nykyinen ja tuleva liikenne voidaan hoitaa pääosin jo olemassa olevalla liikenneverkolla, kun samanaikaisesti kehitetään joukkoliikennettä ja tasapainotetaan tavarakuljetuksia eri liikennemuotojen kesken.

Tieliikenteen verotuksessa on asteittain pyrittävä EU:n keskimääräiselle tasolle. Verotuksen painopisteen on oltava polttonesteiden kulutuksessa ja autojen kohdalla verotuksen kevennykset on kohdistettava ensisijaisesti autoveroon.

Tavoitteena on sujuva ja ympäristöystävällinen liikenne. Kaupunkisuunnittelussa on jatkuvasti kiinnitettävä erityistä huomiota viihtyisyyden ja liikenneturvallisuuden lisäämiseen raskaan liikenteen ohjaamisella pois kaupunkien keskustoista. Samalla on myös turhaa henkilöautoliikennettä kaupunkien keskustoissa vähennettävä mm. joukkoliikenteen toimintamahdollisuuksia parantamalla, kevyen liikenteen reitistöjä kehittämällä sekä pysäköintijärjestelmien käyttöönotolla.

Pitkän aikavälin tavoitteena on siirtyminen ympäristöä säästävään teknologiaan sekä ympäristölle vähemmän haitallisiin liikennemuotoihin. Suunnittelussa ja rakentamisessa on ympäristönäkökohdat otettava huomioon nykyistä paremmin.

Joukkoliikenteen houkuttelevuuden lisäämiseksi ja toiminnan parantamiseksi on kiinnitettävä huomiota siihen, että siirtyminen eri liikennemuodosta toiseen on mahdollisimman joustavaa. Liikenteen solmupisteiden eli matkakeskusten perustamista kaupunkeihin on edistettävä ja tiedotusta joukkoliikenteen palveluista on parannettava.

Kestävään hyvinvointiin

Sosiaaliturvaan selkeyttä

Sosiaaliturvan pitää koostua verovaroin rahoitettavasta perusturvasta ja nykyistä selkeämpään vakuutusperiaatteeseen nojautuvasta ansioon suhteutetusta turvasta sekä sitä täydentävästä vapaaehtoisesta yksityisestä sosiaalivakuutuksesta.

Sosiaaliturvan on muodostettava johdonmukainen kokonaisuus, jossa toimeentuloturvaetuudet, verotus ja maksupolitiikka kannustavat työhön menemiseen ja työssä pysymiseen. Toimeentuloturvan omavastuu merkitsee sitä, että henkilöllä on itsellään vastuu toimeentulostaan ja hyvinvoinnistaan. Sairauden, työkyvyttömyyden, työttömyyden tai vanhuuden kohdatessa yhteiskunnan on huolehdittava perusturvasta sekä taattava koulutuksen taloudellinen perusturva.

Vähimmäisturvajärjestelmää on kehitettävä edelleen yhtenäistämällä eri sosiaaliturvaetuuksien tasoja ja poistamalla päällekkäisyyksiä ja väliinpuotoamisia. Sosiaalietuudet, asiakasmaksut ja ansiotulojen kasvu on yhdistettävä verotukseen siten, että omatoiminen tulonhankinta, työnteko ja aktiivisuus, kuten opiskelu, on aina kannattavampaa kuin passiivisena sosiaaliturvalla eläminen.

Sosiaaliturvamaksujen ja -etuuksien välisen suhteen on oltava mahdollisimman selkeä, jotta vakuutusjärjestelmät saadaan ymmärrettävämmiksi ja maksujen sekä etuuksien keskinäinen yhteys voidaan paremmin osoittaa.

Bruttoansioiden kasvun on aina lisättävä myös käytettävissä olevia tuloja.

Sosiaaliturvajärjestelmää on edelleen yksinkertaistettava kannustinloukkujen purkamiseksi ja väliinpuotoamisten estämiseksi.

Palkansaajien osuutta ansioturvan, lähinnä työttömyysturvan ja eläkkeiden, rahoituksesta voidaan lisätä, mikäli ansiotulojen verotusta samalla kevennetään.

Työeläkejärjestelmän selviytymismahdollisuuksia tulevista velvoitteistaan on parannettava kiinnittämällä entistä enemmän huomiota rahastoitujen työeläkemaksujen tuottoihin.

Vapaaehtoisen yksilöllisen sosiaalivakuutuksen asemaa on vahvistettava.

Kaiken koulutuksen aikaisen toimeentuloturvan on perustuttava opintotukijärjestelmään, jonka ongelmakohtiin on puuttettava.

Työttömyysturvajärjestelmän kannustavuuden lisäämiseksi ansiosidonnaisen työttömyysturvan on asteittain laskettava työttömyyden pitkittyessä.

Toimeentulotuen asemaa viimesijaisena tarveharkintaisena sosiaaliturvaetuutena on selkeytettävä suhteessa vähimmäisturvaetuuksiin kuten esim. työttömyysturvaan.

Sosiaaliturvan koettua oikeudenmukaisuutta ja rahoituksellista kestävyyttä on tuettava sosiaalietuuksien väärinkäytösten ehkäisemisellä. Rahaetuuksia maksavien viranomaisten tiedonsaantia on olennaisesti parannettava.

Turvallisuutta eläkepäiviin

Perusperiaatteiltaan nykyisenkaltainen lakisääteinen ansiosidonnainen eläkejärjestelmä on kannatettava. Eläkejärjestelmän uskottavuuden kannalta on välttämätöntä, että ansaittu työeläke nauttii perustuslain suojaa. Kansaneläkejärjestelmä tukee niitä, joilla ei ole muuta eläketurvaa tai joiden ansioeläke on riittämätön.

Vapaaehtoiset lisäeläkejärjestelmät voivat täydentää perusjärjestelmää. Mahdollisuus eläketason kohentamiseen vapaaehtoisten järjestelmien avulla on turvattava. Vapaaehtoisilla eläkejärjestelmillä ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista tukea ennenaikaista eläkkeellesiirtymistä.

Eläkkeiden 60 prosentin tavoitetaso, joka on kansainvälisesti keskitasoa, on säilytettävä nykyisellään. Kansantalouden kasvun on heijastuttava koko väestön hyvinvointiin, myös eläkkeisiin. Työeläkejärjestelmän kannalta on tärkeää säilyttää luottamus siihen, että eläkevarat on sijoitettu lain mukaisesti tuottavasti ja turvallisesti.

Eläkejärjestelmän kehittämisessä pääpaino on asetettava tosiasiallisen eläkkeellesiirtymisiän nostamiseen. Väestön työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen edellyttää ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä.

Aikaisemmin aloitettua eläkeläisten korotetun sairausvakuutusmaksun alentamista on jatkettava. Tavoitteena on alentaa korotettua maksua asteittain siten, että eläkkeensaajat ja palkansaajat ovat tasavertaisessa asemassa.

Ennenaikaiselle eläkkeelle siirtymistä hillitään koulutuksen, lisääntyvien osa-aikatyömahdollisuuksien, työ- ja toimintakykyä ylläpitävän toiminnan, kuntoutuksen sekä työvuorottelu- ja osa-aika-eläkejärjestelmien käytön kautta.

Vapaaehtoisilla yksityisillä eläkevakuutuksilla on tärkeä tehtävä lakisääteisen eläketurvan täydentäjänä. Verovähennysoikeus myös puolison osalta on säilytettävä.

Monipuolisia sosiaalipalveluita ja ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa

Suomen osallistuminen Euroopan unioniin ja sen ytimeen, talous- ja rahaliittoon, turvaa suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan tasapainoisen kehityksen ja ihmisten sosiaalisen turvallisuuden ensi vuosituhannekselle. Sosiaalipoliittisista uudistuksista päätetään EU:ssa jatkossakin kansallisten tavoitteiden mukaisesti. Meidän on silti jatkuvasti arvioitava omaa hyvinvointivaltiotamme myös kansainvälisen vertailun näkökulmasta.

Kunnilla on sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuu, mutta palveluiden tuottamistapa on paikallinen tarkoituksenmukaisuuskysymys. Sosiaali- ja terveystalouden järjestämistavan monipuolistamiseen on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. Ihmisen on halutessaan voitava valita, miltä palvelun tuottajalta hän tarvitsemansa palvelut hankkii. Palvelutarjonnan kehittämisessä on korostettava palveluiden järjestämistä asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin.

Terveydenhuollon kehittämisen lähtökohtana on tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus. Kaikki Suomen asukkaat kuuluvat julkisen terveydenhuoltojärjestelmän piiriin. Tämä perusrakenteiltaan tehokas järjestelmä perustuu verorahoitukseen ja kuntien vastuulla toimivaan palvelujärjestelmään, jota yksityiset palvelut täydentävät.

Ennaltaehkäisevien toimenpiteiden, kuten terveystalouden, ravintoneuvonnan ja liikunnan lisäämisen, on oltava terveydenhuollon painopistealueita. Neuvolatoiminnan ja kouluterveydenhuollon merkitys tässä työssä on suuri.

Mielenterveyspalveluiden tarve ja psyykkisen työsuojelun merkitys on kasvanut. Näihin voidaan kiinnittää huomiota sekä lainsäädännön keinoin että koulutuksella ja tiedotuksella.

Päihde- ja huumeongelmien ehkäisemisessä on valistuksen ja koulutuksen merkitystä korostettava, jotta mahdollisimman harvoin joudutaan korjaaviin toimenpiteisiin. Ennaltaehkäisevä toiminta on sekä inhimillisesti että yhteiskunnallisesti kannattavampaa kuin ongelmien hoitaminen. Samalla myös ongelmien lieveilmiöitä, kuten rikollisuutta ja sen aiheuttamaa turvattomuutta voidaan ehkäistä. Ennaltaehkäisevän toiminnan ja hoidon on perustuttava tutkittuun tietoon, eikä uskomuksiin tai mielikuviin. Mietojen huumeiden laillistaminen ei ole kannatettavaa.

Väestön ikääntyminen vaatii toimia, joilla ikääntyvien ihmisten terveyttä ja työkykyä voidaan ylläpitää. Avohuollon palveluja on kehitettävä laitoshoidon perustuvan järjestelmän lisäksi. Myös teknologiaa on kehitettävä terveydenhuollon ongelmien ratkaisemiseksi.

Ihmisille tarjottavan palvelun ja hoidon taso sekä siihen liittyvä yksilöiden ja yhteisön rahoitusvastuiden jako ovat lähitulevaisuuden keskeisimpiä kysymyksiä.

Julkisten ja yksityisten palveluiden sekä kolmannen sektorin yhteistyötä on vahvistettava ja monipuolistettava.

Palvelutarjonnan monipuolistamiseksi on laajennettava palvelusetelijärjestelmän käyttöön ottoa soveltuviin sosiaali- ja terveystalouksissa.

Hoivapalveluiden laadukas järjestäminen edellyttää pätevää ja ammattitaitoista henkilöstöä.

Lasten päivähoitossa on turvattava palveluiden joustavuus perheiden tarpeista lähtien. Lain tarjoamaa mahdollisuutta järjestää päivähoitoa osa- ja kokopäivähoitona, perhepäivähoitona, ryhmäperhepäivähoitona sekä palvelusetelien avulla on käytettävä mahdollisimman monipuolisesti. Nykyistä päivähoitolakia on tarkennettava siten, että jos molemmat vanhemmat ovat kotona, kunta voi tarjota kokopäivähoiton sijasta osapäivähoitoa, säännöllistä leikki- tai kerhotoimintaa.

Lasten kotihoidontuki -järjestelmän asemaa päivähoitopalveluna on vahvistettava.

Ikääntyvän väestön koti- ja tukipalveluita sekä välimuotoisia palveluita on kehitettävä siten, että laitoshoidon turvaudutaan vasta kun kotihoito tai palveluasuminen ei enää riitä.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoon on luotava tehokkaat ja toimivat hoitoketjut sekä tarkoituksenmukainen hoidonporrastus päällekkäisten rakenteiden purkamiseksi. Palvelumaksujen on tuettava oikeaa ja tarkoituksenmukaista hoidonporrastusta.

Kuntien on kiinnitettävä erityistä huomiota hoidon laadun varmistukseen.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä mielenterveyspotilaisiin, lastensuojeluun ja vaikeasti vammaisten asemaan.

Kotitaloustyön verovähennysoikeus on laajennettava kokeilusta koko maassa toimivaksi yhtenäiseksi verovähennysjärjestelmäksi.

Aikuisväestön ennaltaehkäisevän hammashuollon menojen korvattavuutta on asteittain lisättävä.

Osana ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa ja sairauksien varhaista toteamista neuvolatoiminnan ja kouluterveydenhuollon toimintaedellytykset on turvattava.

Ammatillisesti korkeatasoiset maan kattavat apteekkipalvelut on turvattava kansalaisille asuinpaikasta riippumatta.

Kestävää asumista ja yhdyskuntasuunnittelua

Asuntorakentamisessa ja sen kohdentamisessa eri alueille on otettava huomioon ihmisten liikkuvuuden vaatimukset niin alueellisesti kuin asuntojen hallintamuotojenkin suhteen. Vuokra-asuntojen ja omistusasuntojen tuottamisen on perustuttava vallitsevaan tarpeeseen ja siitä johtuvaan kysyntään ja markkinoiden toimivuutta haittaavat esteet on poistettava.

Rakentamisen laatu, tuottavuus ja taloudellisuus, asumisterveys sekä energiankäyttö ovat tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan keskeisiä toiminta-alueita.

Rakennusten suunnittelussa on otettava huomioon niiden elinkaaren aikaisten korjaus- ja muutuskustannusten vaikutus taloudelliseen käyttöikään. Sen pidentämiseksi ja muutuskustannusten vähentämiseksi on rakennusten muunneltavuutta ja käytön joustavuutta korostettava. Asuntorakentamisessa ja yhdyskuntasuunnittelussa on pyrittävä sellaisiin ratkaisuihin, jotka ottavat huomioon väestöryhmien erilaiset tarpeet elämänkaaren aikana. Nuorten ja nuorten perheiden sekä opiskelijoiden asuntotilanteen parantaminen edellyttää erityistoimenpiteitä. Asumisoikeusasumista on edelleen kehitettävä yhtenä nuorten perheiden varteenotettavana asumisvaihtoehtona.

Alueidenkäytön suunnittelulla ja taloudellisilla ohjauskeinoilla vaikutetaan siihen, että Suomen valtakunnallinen aluerakenne muodostuu tasapainoiseksi.

Tavoitteena on luoda kaikille ihmisille mahdollisuudet kohtuulliseen asumistasoon ja -viihtyisyyteen. Asunnontarvitsijoiden tarpeet vaikuttavat keskeisesti asuntopolitiikkaan, jolloin asunnontarvitsijan on voitava tehdä omia yksilöllisiä valintojaan ilman yhteiskunnan tarpeettomia rajoitteita. Yhdyskunnan suunnittelussa on tärkeää, että lisätään asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lähiympäristön parantamiseen.

Omistusasumisen asuntolainojen korkojen verovähennysoikeus on säilytettävä.

Sosiaalista asuntotuotantoa on edelleen tuettava valtion varoin. Tuki on kohdennettava erityisesti asumisoikeusasuntotuotantoon sekä nuoriso- ja opiskelija-asuntotuotantoon.

Asumistuen on kohdennuttava kohtuullisen asumistason turvaamiseen niille, jotka ovat todellisen tuen tarpeessa.

Rakentamista ei pidä enää käyttää suhdanne- ja työllisyyspoliittisena keinona alueilla, joilla ei ole aitoa asuntojen kysyntää. Nuorten mahdollisuuksia ensiasunnon hankkimiseen vuokra- tai omistusasuntomarkkinoilta on tuettava kohtuullisella korolla ja muilla lainaehdoilla.

Viime aikoina esiin tulleiden asumisterveysongelmien syiden selvittämiseen on ryhdyttävä välittömästi. Kiinteistön hoidon ja korjausrakentamisen kehittämiseksi on laadittava 1999 - 2003 aikavälin kehittämissuunnitelma.

Kestävän kehityksen mukaista on tukea rakentamista olemassa olevan yhdyskunnan ympärille.

Yhdyskuntien melu- ja jäteongelmiin on kasvavan kulutuksen ja lisääntyvän liikenteen olosuhteissa kiinnitettävä entistä suurempaa huomiota. Erilaisten säädösten avulla jätteiden syntyä voidaan vähentää ja niiden kierrätettävyyttä parantaa. Meluhaittojen vähentämiseksi on käytettävä kaavoituksellisia ja teknologisia keinoja.

Luonnon kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin

Tärkeimpiä lähivuosien ympäristökysymyksiä ovat ilmastokysymykset, biodiversiteetin suojeleminen, vesien ja maaperän suojeleminen, yleisen kemikalisoitumisen estäminen sekä tuotannon eettiset kysymykset, kuten suhtautuminen geenimanipulaatioon. Maamme kansallis- ja luonnonpuistot sekä muut luonnonsuojelualueet ovat luontomme monimuotoisuuden suojelun ydinalueita.

Ympäristöongelmien ratkaiseminen vaatii usein kansainvälistä yhteistyötä. Kansainvälistyvä talous on monessa kysymyksessä ratkaisevan tärkeässä osassa, kun ratkotaan valtioiden rajoista riippumattomia ympäristökysymyksiä. Suomen edun mukaista on toimia aktiivisesti lähialueiden ympäristön tilan parantamiseksi ja koko Euroopan unionin ympäristöpolitiikan kehittämiseksi. Kansainvälisyyttä korostaa myös se, että Suomen vielä puhdas ympäristö voidaan nähdä myös menestystekijänä matkailussa ja puhtaiden elintarvikkeiden tuotannossa. Itämeri on suhteellisen matalana, osittain suljettuna murtovesialtaana herkkä pilaantumaan.

Tärkeimpiä tehtäviä Suomen lähialueilla on Itämeren kuormitusta aiheuttavien päästöjen ja happamoitumista aiheuttavien ilmansaasteiden vähentäminen, maamme läheisyydessä olevien ydinreaktorien turvallisuuden ja ydinjätteiden käsittelyn parantaminen, luonnon ja sen monimuotoisuuden suojelun edistäminen sekä arktisten alueiden, etenkin Barentsin alueen,

ympäristönsuojelun tehostaminen. Kahdenkeskisessä yhteistyössä tärkeitä yhteistyökohteita ovat Venäjän Murmanskin alue, Karjalan tasavalta, Pietari ja Leningradin alue, Novgorod ja Pihkova sekä Baltian maat ja Puola.

Luonnon monimuotoisuuden suojeleminen on otettava osaksi kansallista päätöksentekoa ja sisällytettävä se eri tuotannonalojen ja yhteiskunnan alojen toimintaan.

Pitkällä aikavälillä on määrätietoisesti pyrittävä Itämeren ekologisen tasapainon palauttamiseen.

Kansallisia keinoja ja Itämeren alueen yhteistyötä rannikkoalueiden voimakkaan rehevöitymisen ja sinileväongelman vähentämiseksi on tehostettava. Luonnonlohikantojen säilyttämiseksi on Itämeren ja Pohjanlahden kalastus saatava kestäväälle pohjalle, jotta lohien nousu pohjoisen jokiin olisi mahdollista.

Maamme lähialueiden ympäristönsuojelun tehostamiseen vaikutetaan vahvistamalla näiden maiden omia valmiuksia kehittää toimiva ympäristölainsäädäntö ja -hallinto. Maamme on edistettävä myös toimia arktisen alueen ympäristönsuojelussa.

Luonnonuojelualueilla tehtävien tutkimusten ja seurantojen perusteella saatavat tiedot luovat perustan sille, miten luonnon monimuotoisuus otetaan huomioon talouskäytössä olevilla alueilla. Suojelualueverkoston mittavista mahdollisuuksista opetukselle, kasvatukselle, virkistykseksi ja matkailulle on tiedotettava tehokkaammin.

Kuluttajien tiedonsaanti turvattava

Kuluttajien merkitys talouden ja politiikan toimintaa ohjaavana tekijänä on kasvanut markkinatalouden merkityksen kasvaessa. Ympäristökysymysten noustessa esiin ovat kuluttajat saaneet myös vastuun ja mahdollisuuden vaikuttaa kulutusvalinnoillaan ympäristökysymyksiin. Kuluttajille kohdistettavalla asennekasvatuksella ja tiedotuksella voidaan jossain määrin ohjata kuluttajien valintoja esimerkiksi vähemmän jätteitä tuottavien tuotteiden käyttöön. Tiedotusta nopeampi ja kenties tehokkaampi tapa on ohjata kuluttajien valintoja verotuksellisin keinoin, jolloin esimerkiksi ympäristölle haitallisempi tuote on myös kalliimpi.

Kuluttajien on voitava tehdä kulutusvalintansa tietoisena siitä, millaisia ympäristöhaittoja tuotteen tuottamisessa on, millaisia terveyshaittoja ja -vaaroja tuotteisiin tai niissä oleviin lisäaineisiin sisältyy tai onko jonkin tuotteen tuottamisessa käytetty lapsityövoimaa vai ei.

Talouden vakaus hyvinvoinnin perusta

EMU tuo rahamarkkinoille vakautta

Suomi on Euroopan talous- ja rahaliiton jäsenenä taloudeltaan sitoutunut nk. EMU-kriteereihin. Tämä edellyttää valtiontalouden hoitamiselta myös kurinalaista finanssi- ja budjettipolitiikkaa. Talous- ja rahaliiton jäsenyys tuo talouteen vakautta, joka on politiikan ja taloudellisen toiminnan ennustettavuuden kannalta myönteinen seikka, joka edesauttaa useiden toimintasektoreiden kehittymistä.

Suomi hyötyy talous- ja rahaliitosta, kun pysymme riittävän houkuttelevana taloudellisen toiminnan sijaintikohteena. Se edellyttää yritystoiminnan hyvän kannattavuuden ja kilpailukykyyn säilyttämistä.

Yhteisen rahapolitiikan tavoitteena on oltava vakaan hinta- ja alhaisen korkotason avulla luotava taloudellinen kasvu. Se edellyttää jäsenvaltioiden julkisen talouden jatkuvaa kurinalaisuutta ja talouspolitiikan entistä tiiviimpää yhteensovittamista.

Kotimaisen osakesijoittamisen jatkuva houkuttelevuus säästämis- ja sijoitusmuotona on turvattava. Tämä edellyttää muun muassa jaetun voiton yksinkertaisen verotuksen varmistavan yhtiöveron hyvitysjärjestelmän säilyttämistä muuttumattomana.

EMU-jäsenyyden myötä inflaation torjumiseksi tarvitaan myös työmarkkinoiden keinoja. Työntekijöiden sitoutuminen yrityksiin on saatava paremmaksi ja erilaisia joustavia elementtejä on liitettävä palkkoihin siten, että yhä suurempi osuus palkanmuodostuksesta tulee yrityksen tai osaamisen tuloksesta.

Terve julkinen talous

Tulevaisuuden sukupolvien valintamahdollisuuksien kannalta on tärkeää, että valtiontalouden peruslinja on oltava tiukka ja velkataakkaa vähennettävä.

Velan kuriin saaminen nyt on erityisen tärkeää siksi, että tulevana vuosina väestön ikääntymisestä aiheutuvat julkiset menot tulevat kasvamaan selvästi. Väestörakenne muuttuu nopeasti noin kymmenen vuoden kuluttua, joten velkataakkaa on nyt pyrittävä vähentämään, jotta perusturva voidaan taata tulevaisuudessa.

Valtion velan määrätietoinen hoitaminen yhdessä tiukan budjettipolitiikan kanssa pitää myös korkotason alhaisena ja sijoittajien luottamuksen suomalaisen yhteiskuntaan korkealla. Tämä on omiaan edistämään myös investointihalukkuutta ja tätä kautta työllistämään Suomessa.

Kansainvälistyvässä taloudessa on myös kilpailu tuotannon sijoittumisesta eri maihin kiristymässä. Vakaat taloudelliset olot ja pienet maariskit edesauttavat tuotannon pysymistä Suomessa ja luovat osaltaan perustaa myönteisille kasvuedellytyksille.

Kuntien talous on joutumassa nopeaa vauhtia vaikeuksiin. Tämä ongelma ei ole luonteeltaan hetkellinen tai kunnallisen budjetin kautta hoidettavissa, vaan rakenteellinen kunnille määrättyjen tehtävien ja niiden rahoituksen epäsuhta.

Julkiseen talouteen myös kuuluvien EU:n erilaisten rahastojen tai ohjelmien myöntämien tukien hakemisessa ja käytössä on Suomessa pitäyditty pienissä projekteissa, joiden tuloksena läheskään aina ei synny jatkuvaa ja ilman tukea työllistävää toimintaa.

Julkisen talouden velkaa on hoidettava siten, että se ei enää kasva vaan kääntyy laskuun.

Kunnallistalouden tervehdyttämiseksi on luotava vakautusohjelma.

Maakunnittain myönnettävien rakenne- ja muiden rahastojen tukia on ohjattava vaikutuksiltaan mittavampiin hankkeisiin, joilla voidaan luoda pysyviä työpaikkoja. Samalla on muuttotappioalueiden kohdalla otettava huomioon ensisijaisesti sellaiset hankkeet, joilla muuttotappioihin voidaan vaikuttaa.

Aluepolitiikassa on siirryttävä selväpiirteisemmin perinteisestä tukipolitiikasta alueiden vahvuuksille rakentuvaan kehitystyöhön ja alueellisten kasvukeskusten tukemiseen.

Verotusta on kevennettävä

Työnteon kannustavuuden lisäämiseksi on alennettava tuloverotusta. Se lisää myös halukkuutta ottaa vastaan työtä ja ansaita lisätuloja työskentelemällä enemmän. Työnantajien näkökulmasta työn verotuksen alentaminen lisää työn kysyntää erityisesti työvoimavaltaisilla aloilla. Korkea verotus on eräs syy koko Euroopassa korkeisiin työttömyyslukuihin. Tuloverotuksen alentaminen on parasta työllisyyden hoitamista lyhyellä aikavälillä. Työttömyyden lasku ja kansantalouden kasvu tuovat liikkumavaraa.

Verotuksen alentamisella on myös vaikutuksia niin kutsuttuun harmaaseen talouteen yhdessä sosiaaliturvajärjestelmän kannustinten ja työmarkkinoiden yleisen tilanteen kanssa.

Työn verotus on tärkeä valtiontalouden tulonlähde. Verojen alentaminen tarkoittaa valtiontalouden tasapainottamista muilla keinoilla. Verotuksen alentamisesta saatavat hyödyt ovat kuitenkin siinä määrin suuria, että siihen on kannattavaa ryhtyä. Samalla verotuksen alentamisen hyödyt valtiontaloudelle korvaavat osan alentamisesta aiheutuvista tasapainotusvaatimuksista.

Ansiotuloverotuksen keventämistä kaikissa tuloluokissa on jatkettava.

Tuloveron alentamisen aiheuttama valtiontalouden tasapainottaminen on toteutettava pääosin muilla keinoilla kuin muun verotuksen kiristämällä. Tasapainottaminen rahoitetaan työttömyyden laskusta aiheutuvilla säästöillä, kansantalouden kasvusta saatavalla liikkumavaralla, harmaan talouden vähenemisellä sekä budjettitalouden säästöillä.

Verotuksen ja sosiaaliturvajärjestelmän aiheuttamaa moninkertaista progressiota on purettava.

Kotitalouksien mahdollisuuksia työllistää edistävä verotuksen kotitalousvähennys, joka tehdään palvelun ostavan perheen maksamista tuloveroista, on laajennettava koko maahan ja säädettävä pysyväksi.

Omin eväin kansainvälistyvään maailmaan

Maailmanlaajuinen haaste

Valtioiden, yritysten ja ihmisten toiminta kansainvälistyy yhä maailmanlaajuisemmaksi. Tähän kehitykseen liittyy kansallisen ja kansainvälisen sääntelyn purkamisen monella alueella. Maailmanmarkkinoiden avautuminen lisää myös kansantalouksien keskinäistä riippuvuutta.

Globalisoitumiskehitys asettaa aivan uudenlaisia haasteita kansallisvaltioille. Menestyäkseen kiristyvässä kansainvälisessä kilpailussa valtiot joutuvat arvioimaan koko talous- ja yhteiskuntapolitiikkansa kilpailukykyisyyttä. Taloudellisen toiminnan vaikutukset eivät enää rajoitu vain yhden valtion alueelle. Täten myös vastuu toiminnan seurauksista on maailmanlaajuisista. Kilpailukyky perustuu entistä enemmän henkisten ja aineellisten edellytysten luomiseen yrityksille ja ihmisille.

Suomen on luotava globalisoitumisstrategia, jossa arvioidaan kansallisen ja kansainvälisen tason uhat ja menestystekijät maailmanlaajuisesti muuttuvassa toimintaympäristössä.

Sopeutuminen kansainvälistymiseen vaatii Suomelta huomattavaa panostusta tietoyhteiskunnan edellytysten luomiseen ja ihmisten osaamistason nostamiseen. Pääomien, investointien ja työpaikkojen sijoittuminen Suomeen edellyttää osaamistasomme jatkuvaa

ylläpitämistä ja kehittämistä sekä kykyä tuottaa edullisesti palveluita ja tavaroita. Samoin on huolehdittava suomalaisen yhteiskunnan vakaudesta sekä verotus- ja elinkeinopoliittisesta kilpailukyvyistä.

Maailmankaupan pelisääntöjä on tarkennettava siten, ettei lisääntyvä maailmanlaajuinen kilpailu lisää kolmansien maiden ongelmia.

Ihmisoikeuksien on oltava keskeinen osa Suomen ulko- ja kauppapolitiikkaa.

Kohti laajentuvaa ja tehokkaampaa Euroopan unionia

Euroopan unionin siirtyminen yhteiseen valuuttaan ja laajentuminen Keski- ja Itä-Eurooppaan ovat suuria haasteita koko unionille. EU-integraation samanaikainen syventäminen ja laajentaminen asettavat uusia haasteita myös unionin ulkosuhteiden hoidolle Euroopassa ja koko maailmassa.

EU:n laajeneminen on tärkeää koko Euroopan vakaudelle. Ennen laajentumista EU:n on kuitenkin uudistettava keskeisiä politiikan sektoreita ja sovittava unionin toiminnan rahoituksesta 2000-luvun alussa. Samalla laajentuvan unionin toimintakyky on turvattava.

Siirtyminen raha- ja talousliiton EMU:n kolmanteen vaiheeseen luo hyvät edellytykset vakaalle talous- ja työllisyyskehitykselle EU:ssa. Samalla se luo paineita sisämarkkinakehityksen täydellistämiseksi ja talouspolitiikan yhteensovittamisen tiivistämiseksi.

Taloudellisesti vahva ja poliittisesti toimintakykyinen unioni on Suomen etu. Vastatakseen tulevaisuuden haasteisiin EU ei tarvitse merkittävästi uutta toimivaltaa, vaan sen on keskityttävä hoitamaan tehokkaasti ja kansanvaltaisesti sille kuuluvat tehtävät. EU:n on noudatettava läheisyysperiaatetta ja päätöksenteko on jätettävä kansalliselle tai alueelliselle tasolle asioissa, joiden käsittelylle EU-tasolla ei ole erityisen painavia perusteita.

Unionin on oltava avoin kaikille demokraattisille markkinatalousmaille Euroopassa. Hakijamaiden on kuitenkin ensin täytettävä jäsenyyden poliittiset, taloudelliset ja hallinnolliset edellytykset.

EU:n laajentuminen on toteutettava tiukkaa budjettikuria noudattaen. Se edellyttää erityisesti unionin maatalous- ja rakennepolitiikan uudistamista.

EU:n alue- ja rakennepolitiikan tuloksellisuutta on parannettava. EU-tuet on sovitettava paremmin unionin ja jäsenvaltioiden elinkeino-, työllisyys- ja aluepoliittisten tavoitteiden kanssa. Pohjoisten ja harvaan asuttujen alueiden tuki on säilytettävä EU:n rakennerahastouudistuksessa.

EU:n on panostettava talouden ja yhteiskunnan rakenteiden uudistamiseen. Se edellyttää nykyistä suuremman budjettiosuuden osoittamista erityisesti tutkimus- ja koulutusyhteistyöhön sekä uusien innovaatioiden tukemiseen. Tietoyhteiskunta ja sen edellyttämien valmiuksien kehittäminen on EU:lle keskeinen tulevaisuuden haaste.

Sisämarkkinoiden toimivuus on turvattava ja tasavertaiset kilpailuolosuhteet on ulotettava myös energia-, liikenne-, televiestintä-, palvelu- ja vakuutussektoreille. Sisämarkkinoiden toimivuuden kannalta haitallista verokilpailua jäsenvaltioiden välillä on pyrittävä vähentämään.

Kaikessa unionin toiminnassa on otettava huomioon tehtävien päätösten vaikutus erityisesti työllisyyteen ja ympäristöön. Vaikka työllisyys- ja sosiaalipolitiikka on syytä edelleen säilyttää pääosin kansallisessa toimivallassa, unionin on pyrittävä talous- ja työllisyyspolitiikan yhteensovittamisella vakaaseen talous- ja työllisyyskehitykseen.

Laajentuvan unionin päätöksenteon on oltava tehokasta ja kansanvaltaista. Lainsäädäntöpäätökset on tehtävä pääsääntöisesti määränemmistöllä neuvostossa ja ns. yhteispäätösmenettelyssä Euroopan parlamentin kanssa. Eduskunnalla on oltava vahva asema kansallisessa EU-asioiden käsittelyjärjestelmässä.

Jäsenvaltioiden tasavertaisuus on turvattava, kun neuvotellaan neuvoston äänenpainotusjärjestelmän muuttamisesta ja komission kokoonpanosta. Jokaisesta jäsenmaasta on valittava jäseniä komissioon.

EU:n toimintakykyä on parannettava sekä poliittisissa että taloudellisissa ulkosuhteissa. Unionin on pystyttävä yhteiseen toimintaan eurooppalaisen vakauden edistämiseksi ja unionin etujen puolustamiseksi maailmanlaajuisissa yhteistyöjärjestöissä.

EU tarvitsee kokonaisvaltaisen pohjoisen politiikan poliittisen ja taloudellisen yhteistyön kehittämiseksi Pohjois-Euroopassa, erityisesti Venäjän ja jäsenyyttä hakeneiden Itämeren alueen valtioiden kanssa.

Vakaus on turvallisuutta

Suomen turvallisuuspoliittinen asema on vakaa, eikä tämä vakaus näytä olevan joutumassa uhanalaiseksi.

Suomen kansainvälisessä yhteistyössä rauhan ja turvallisuuden hyväksi tärkein viiteryhmämme on Euroopan unioni. Muun ohella se on turvallisuusyhteisö, joka vahvistaa Suomen turvallisuutta ilman varsinaisia turvallisuustakeita. Suomen on jatkossakin osallistuttava aktiivisesti unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan määrittelyyn.

Suomen turvallisuuspolitiikan osana meillä on oltava olosuhteisiin mitoitettut, tehokkaat sekä itsenäisen puolustuskyvyn takaavat puolustusvoimat ja puolustustahto. YK:n rauhanturvatoiminnan on oltava tulevaisuudessakin myönteistä kansallista turvallisuusyhteistyötä.

Suomella on toimiva puolustusratkaisu eikä Suomi koe turvallisuusvajetta. Jos Euroopan turvallisuusasetelma olennaisesti muuttuu, on turvallisuustilannetta ja turvallisuusratkaisuja arvioitava uudelleen kansallisten etujen mukaisesti.

Monenkeskisten järjestelyjen ohella Suomen on kehitettävä myös kahdenvälistä turvallisuuspoliittista yhteistyötä Pohjoismaiden kanssa.

Vastuullista ulkopoliittikkaa

Maailmanlaajuistumiskehityksen myötä Suomen on vaikutettava EU:n jäsenenä eettisen ulkopoliitiikan luomiseen osana globaalia järjestelmää. Kehitys ei saa johtaa epäterveeseen kilpailuun kehitysmaiden kustannuksella siten, että kehitysmaihin jää tuotanto, mutta talouskasvu kohdistuu teollistuneisiin maihin.

Eräillä alueilla on havaittavissa fundamentalististen liikkeiden nousua. Ongelma saattaa paisua tulevaisuudessa laajoiksi kriiseiksi. Ihmisoikeuskysymykset ja demokratiakehityksen vahvistaminen kehitysmaissa ovat yhä myös kehittyneiden maiden apua vaativa haaste. Ihmisoikeuskysymykset vaativat entistä tarkempaa seurantaa ja toimenpiteitä kansainvälisessä kaupassa.

Kehitysyhteistyötä on kehitettävä siten, että siinä otetaan huomioon paremmin yksilön turvallisuutta uhkaavat kysymykset kuten ympäristö, yhteiskunnan sisäinen turvallisuus, ihmisoikeudet ja perustoimeentulo.

Valta lähemmäksi ihmistä

Lähidemokratiasta kasvaa halu vaikuttaa

Nykyinen yhteiskunta ei tarvitse enää entisenkaltaista vahvaan keskushallintoon ja ihmisen alamaisuuteen perustuvaa hallintoa. Siksi pääperiaatteena hallintoa ja ihmisten osallistumismahdollisuuksia uudistettaessa on oltava valtionhallinnon rationalisointi ja päätöksenteon tuominen lähemmäksi ihmistä.

Aktiiviseen kansalaisyhteiskuntaan pääsemiseksi on etsittävä ja otettava käyttöön sellaisia demokratian toimintatapoja, joissa kuntalaiset voivat osallistua heitä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Kunnan asukkaiden parasta edunvalvontaa on kehittää kunta toimintakykyiseksi. Kunnan raja ei saa olla esteenä asukkaiden palveluiden saannille ja elinkeinoelämän kehittymiselle. Kunta ei ole riittävän toimintakykyinen, jos budjetin tuloista yli puolet tulee valtionosuuksina tai budjetin menoista yli puolet menee maksuosuuksina kuntayhtymille. Kuntien toimintamahdollisuuksia kehitettäessä on muistettava, että toiminnallisen vastuun ja kustannusvastuun on kohdattava. Erityisesti tämä on tärkeää kuntayhtymissä.

Maakuntien liitot ovat kuntien yhteistyöorganisaatioita. Niiden on edustettava aidosti alueittensa kuntien asukkaita. Maakunnat muodostavat tärkeän yhteyden EU-hallintoon. Maakuntien liittojen ja lääninhallintojen välillä on vallittava selkeä työnjako. Läänit edustavat valtionhallintoa ja maakunnat kuntien valitsemien edustajien välityksellä maakuntien kansalaisia.

Lääninuudistuksen vaikutukset ja toimintojen mahdollinen tehostuminen on seuraavan vaalikauden alussa selvitettävä. Viiden suurläänin ratkaisun seurauksista tehdyn selvityksen perusteella on ryhdyttävä tarvittaessa toimenpiteisiin läänijaon muuttamiseksi. Samalla on maakuntien liittojen ja valtion aluehallinnon työnjakoa terävöitettävä.

Koska maakuntien liittojen ja erityisesti niiden hallitusten merkitys kasvaa, on näiden toimielinten kansanvaltaisuuteen kiinnitettävä huomiota. On tutkittava mahdollisuus, että maakuntien liittojen hallitukseen voitaisiin valita vain kunnanvaltuutettuja ja valtuustoille vastuullisia virkamiehiä.

Pakkokuntayhtymät esimerkiksi erikoissairaanhoidossa ja erityishuollossa pitää purkaa. Erikoissairaanhoidon on jo säädetty kuntien vastuulle, mutta kunta on sidottu alueensa sairaanhoitopiiriin menojen maksamiseen.

Kuntalaisille tärkeiden peruspalveluiden turvaamiseksi on edistettävä kuntien välistä yhteistyötä. Kunnat voivat hoitaa tehtäviään myös entistä laajemman sopimuksiin pohjautuvan yhteistyön avulla. Vain riittävän toimintakykyinen kunta pystyy itse huolehtimaan palveluistaan joko yksin tai tasavertaisena kumppanina kuntien keskinäisessä yhteistyössä. Kuntien yhteistyölle ei tarvita uusia lakisääteisiä malleja. Ns. yhtymäkunta- tai liittokuntamalli uutta lainsäädäntöä vaativana ei ole kannatettava.

Kuntien seutukuntapohjainen yhteistyö tarjoaa vaihtoehdon kuntaliitoksille. Kuntien pakkoliitokset eivät ole kannatettavia, vaan on pidettävä parempana kuntien oma-aloitteisuutta ja kuntalaisten mielipiteen kuuntelua erilaisissa kuntaliitoshankkeissa. Aktiivisia toimia kuntaliitosten aikaansaamiseksi on kuitenkin käytettävä, jotta kuntaliitoksia todella syntyy.

Kunnallisessa toiminnassa luottamushenkilöiden asemaa on vahvistettava siten, että esittelijän ja päätöksentekijän keskinäiset vastuut on selkeästi rajattu.

Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia on edelleen parannettava. Eräs harkitsemisen arvoinen keino voisi olla erilaisten kunnallisten toimialojen mukaisten kuntalaisten muodostamien asiantuntijaelinten perustaminen. Esimerkiksi koulutus-, kulttuuri- ja liikuntatoimissa näin voitaisiin saada aikaan foorumeita, joissa kuntalaiset pääsisivät lähemmäs hallintoa. Nuorisovaltuustot ovat tästä hyvä esimerkki.

Kuntalaisten osallisuutta on edistettävä alueasukastyön toimintamahdollisuuksia parantamalla.

Lainsäädäntöön laatua

Yksittäisen ihmisen näkökulmasta lainsäädäntö on väline lainsäädännön määrästä riippumatta. Liiallinen, monimutkainen ja yksityiskohtainen lainsäädäntö voi aiheuttaa epävarmuutta säännösten tavoitteista ja sisällöstä. Tästä on myös seurauksena oikeusturvan joutuminen lakimiesten varaan. Samalla kuitenkin yhä teknistyvä ja kansaivälistyvä ympäristömme edellyttää lain säännöksiltämme vastausta monitahoisiin kysymyksiin.

Lainsäädännön määrää tärkeämpi kysymys on lainsäädännön ja lainvalmistelun laatu. Lainvalmistelun eräs tärkeä elementti on ei pelkästään lain tarkoituksen määrittely vaan myös lainsäädännön vaikutusten arviointi jo valmisteluvaiheessa. Laadukas lainsäädäntö on oikeudellisesti moitteetonta, selkeää ja ymmärrettävää muillekin kuin viranomaisille tai erityisen juridisen koulutuksen saaneille henkilöille.

Tämän päivän hallintokulttuuriin kuuluu lainvalmistelun yhteydessä riittävä asianosaisten kuuleminen ja näin ollen ihmisten todellisten vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen.

Yhteiskunnan eri ohjauskeinojen käyttökelpoisuuden selvittäminen, kun harkitaan parasta keinoa jonkin halutun tavoitteen saavuttamiseksi, on kannatettavaa. Erityisesti on selvitettävä, onko tavoitteeseen pääsemiseksi käytettävissä ohjaavaa, tahdonvaltaista lainsäädäntöä pakottavan säännösten sijaan.

Oikeusturvan saatavuuden turvaaminen on yksi keskeisimpiä oikeuspoliittisia tavoitteita. Yksittäisillä ihmisillä ja yrityksillä on oltava tasapuolinen mahdollisuus päästä oikeuksiinsa. On pelättävissä, että kohtuullisen korkeaksi nousseet oikeudenkäyntikulut ehkäisevät osittain tavallisen ihmisen ja pienyrittäjän mahdollisuuksia toteuttaa oikeusturvaansa.

Vain taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevilla ja yrittäjillä on käytännössä mahdollisuus saada oikeudenkäyntikuluihinsa yhteiskunnan tukea julkisen oikeusavun tai maksuttoman oikeudenkäynnin muodossa.

Jotta ihmisten tasavertainen mahdollisuus päästä oikeuksiinsa tulisi turvatuksi, on yleisen oikeusavun saantimahdollisuuksia parannettava laajentamalla oikeusavun myöntämistä keskituloisiin. Yhteiskunnan varoilla kustannettavaan oikeusapuun on kuitenkin sisällytettävä omavastuuosuus, jolla ehkäistään todellista oikeusturvan tarvetta vailla olevien oikeusriitojen synty.

Lainvalmistelussa on eri ohjauskeinojen käyttötarkoitusta punnittava tarkoin ja erityisesti on selvitettävä onko pakottavan lainsäädännön sijasta käytettävä ohjaavaa, tahdonvaltaista lainsäädäntöä.

Lainvalmistelussa on korostettava laatua ja sitä, että lainsäädäntö olisi mahdollisimman ymmärrettävää ja selkeää.